

JOHN MILTON

És ez, ha nem is győzelem, de bosszú (Elveszett Paradicsom, II. ének, részlet)

■ *A bukott angyalok parlamentet építettek a Pokolban, majd a főrendjeik összegyűltek, hogy a bosszúról, a Teremtett Világ elleni hadjáratról tanácskozzanak. A Sátán nagy nyitóbeszédben üdvözli az ülés résztvevőit, majd a vitaindító utáni első felszólaló, Moloch szónoklatában ráismerünk a mindenkori diktátorok és háborús héják traumáktól vezérelt pusztító-önpusztító programjára.*

Magasan fent, uralkodói trónján –	1
mely messze túlragyogta India	2
és Hormuz gazdagságát, vagy ahol	2
a tündöklő Kelet legbőkezűbben	3
árasztja királyaira a barbár	4
aranyat, gyöngyöt – dicsőségben ült	4
a Sátán. Az érdemei emelték	5
erre a rossz csúcstra; s reményein túl	7
felemelve a kétségbeesésből	6
még e fölé a magasság fölé tör,	8
kielégíthetetlenül keresve	8
hiábavaló háborút a Mennyel,	9
s az eredményből nem tanulva, gőgös	9
elképzeléseiről szónokolt:	10
<i>Hatalmak és Uralmak, mennyei</i>	11
<i>istenségek! Mivel nincs az a mélység,</i>	12
<i>mely öblében visszatartani képes</i>	12
<i>a halhatatlan erőket – habár</i>	13
<i>bukottak, elnyomottak –, én a Mennyről</i>	13
<i>továbbra sem mondtam le. Mert az égi</i>	14
<i>erő, mely felkel ebből az esésből,</i>	15
<i>majd még dicsőségesebbnek tűnik,</i>	16
<i>s félelmetesebbnek fog látszani,</i>	16
<i>mint bukás nélkül, s bízni fog magában,</i>	17
<i>hogy ne féljen újabb sorsfordulattól.</i>	17
<i>Bár az igaz jog és a Menny stabil</i>	18
<i>törvénye tett vezérré eleve,</i>	19
<i>meg még a szabad választás, továbbá</i>	20
<i>tanácsban s harcban szerzett érdemek;</i>	21
<i>de ez a veszteség (mely legalább már</i>	21
<i>így részben helyrejött) csak megerősít</i>	22
<i>a teljes egyetértéssel adott,</i>	24
<i>biztos, és senkitől nem irigyelt</i>	23

<i>trónomon. A boldogabb állapottól</i>	24
<i>(a Mennyben), mely ranggal jár, lábra kaphat</i>	25
<i>az irigység az alsóbb rangúak közt.</i>	26
<i>De itt? Ki fogja irigyelni azt,</i>	27
<i>akit a legmagasabb helyzete</i>	27
<i>a frontvonalon tesz ki a viharak</i>	28
<i>a Mennydörgő elé, bástyátokul,</i>	28
<i>és a véget nem érő szenvedés</i>	29
<i>legnagyobb osztalékára ítéli?</i>	29
<i>Ahol nincs jó, amiért küzdhetünk,</i>	30
<i>ott pártérdekből nem lesz küzdelem;</i>	31
<i>biztos, hogy senki nem fog a Pokolban</i>	32
<i>az elsőbbségre igényt tartani;</i>	32
<i>mert senki – akinek kisebb a része</i>	33
<i>a szenvedésből – nem vágyik a többre</i>	34
<i>nagyratörően. Ezzel az előnnyel</i>	35
<i>(ez több, mint ami a Mennyben lehetne)</i>	37
<i>a szilárd hit, a szilárd egyetértés,</i>	36
<i>az unió jegyében most visszatérünk,</i>	36
<i>s bejelentjük igényünket a régi</i>	38
<i>jussunkra, biztosabban boldogulva,</i>	39
<i>mint amit a boldogság biztosíthat.</i>	40
<i>De mi a legjobb mód? Nyílt háború,</i>	40
<i>vagy rejtett fondorlat? Most megvitatjuk.</i>	41
<i>Akinek javaslata van, beszélhet.</i>	42
<i>Így szólt, s Moloch,¹ a jogaros király</i>	43
<i>állt fel: a legvadabb, a legerősebb</i>	44
<i>szellem, aki harcolt a Mennyben, és most</i>	45
<i>még vadabb volt a kétségbeeséstől.</i>	45
<i>Abban bízott, hogy az ő erejét</i>	46
<i>majd egyenlőnek vélik Istenével,</i>	47
<i>rá se rántott, lesz-e egyáltalán,</i>	48
<i>csak ő ennél kevesebb ne legyen;</i>	47
<i>és ezzel az összes félelme elszállt:</i>	49
<i>az Isten, a Pokol, vagy ami még</i>	49
<i>rosszabb, az válrrándítás volt neki.</i>	50
<i>Ezt mondta: én nyílt háborút javaslok.</i>	51
<i>Cselekhez nem értek; ezzel nem is</i>	52
<i>dicsekszem. Szőjön cselt, ki rászorul;</i>	52
<i>és akkor, ha rászorul, de ne most.</i>	53
<i>Mert amíg a cseleket kiagyalják,</i>	54
<i>a többiek, a milliók, akik,</i>	55
<i>fegyverben állva, sóvárogva várják</i>	55
<i>a jelt a feljutásra, tétlenül</i>	56
<i>lézengjenek? Maradjunk száműzöttek</i>	57
<i>a Mennyből? És fogadjuk el a szégyen</i>	58
<i>meg a sötét gyalázat odúját</i>	58
<i>lakóhelyül, a Zsarnok börtönét,</i>	57

<i>aki a késlekedésünk miatt</i>	60
<i>királykodik? Nem. Ezt válasszuk inkább:</i>	60
<i>felfegyverezve a Pokol dühével</i>	61
<i>és lángjával, hirtelen megrohanjuk</i>	61
<i>a Mennyek magas tornyait, s erővel</i>	62
<i>törünk szabad utat. A szenvedést</i>	62
<i>változtatjuk borzalmas fegyverekké</i>	63
<i>kínzónk ellen; halljon pokoli dörgést,</i>	66
<i>mely mindenható hadigépei</i>	65
<i>zajára felel, villámnak pedig</i>	64
<i>lássa a fekete tüzet s a horrort,</i>	67
<i>amint éppolyan haraggal lecsap</i>	67
<i>az angyalai közé; és magába</i>	68
<i>a Trónjába is, alvilági kénnel,</i>	69
<i>a mi idegen tűzünkkel, az összes</i>	69
<i>kínzással, amit Ő maga talált fel.</i>	70
<i>De talán meredeknek és nehéznek</i>	71
<i>tűnik függőlegesen szállni fel</i>	72
<i>a felsőbbrendű Ellenség felé.</i>	72
<i>Akik így látják, vegyék az eszükbe –</i>	73
<i>ha még nem kábította őket el</i>	74
<i>a feledés tavának álmosító</i>	74
<i>lucska –: hogy a nekünk természetes,</i>	75
<i>helyes irány a felemelkedés</i>	75
<i>az ősi székhelyünkre; a bukás,</i>	76
<i>az alászállás nem fér meg velünk.</i>	77
<i>Ki nem érezte, mikor legutóbb</i>	77
<i>a féktelen Ellenségünk a szétvert</i>	78
<i>hátsónkba rontva végigkergetett</i>	79
<i>a mélységeken? Micsoda erőszak</i>	79
<i>és küszködés volt, amikor lenyomtak?</i>	80
<i>Könnyű tehát a felemelkedés.²</i>	81
<i>De félünk, hogy mi lesz, ha netalántán</i>	82
<i>az erősebbet újra ingereljük,</i>	82
<i>s a dühe még rosszabb utat talál ki</i>	83
<i>a tönkretételünkre? Lehet-e</i>	84
<i>a Pokolban félnivaló a rosszabb</i>	85
<i>megsemmisítéstől? Tehát mi rosszabb,</i>	85
<i>mint a boldogságból kiűzve élni</i>	86
<i>a teljes bánatra ítélve itt,</i>	87
<i>az irtózatos mélységben, ahol</i>	87
<i>kiolthatatlan lángok kínjai</i>	88
<i>idomítanak minket, s nincs remény, hogy</i>	89
<i>a mérge hordozói kimerülnek,</i>	90
<i>s a korbács engesztelhetetlenül</i>	91
<i>hív bűnhődni a kín óráiban?</i>	91
<i>Ennél nagyobb pusztulás csak a teljes</i>	92
<i>eltörlésünk s a halálunk lehetne.</i>	93
<i>Akkor vajon mitől kellene félünk?</i>	94

<i>Miféle kétség tart hát vissza attól,</i>	94
<i>hogy felkeltsük a legnagyobb haragját?</i>	95
<i>– mely a végsőkig feltűzelve vagy</i>	95
<i>teljesen felemészt, és semmivé</i>	97
<i>porlasztja angyali esszenciánkat</i>	96
<i>(s ez szerencsésebb, mint a nyomorult</i>	98
<i>öröklét), vagy ha a szubsztanciánk</i>	99
<i>tényleg isteni, s nem létezni nem tud,</i>	99
<i>a mélypontot már akkor is elértük.</i>	100
<i>Tapasztaltuk: elég erőnk van ahhoz,</i>	101
<i>hogy a Mennyszárgát összezavarjuk,</i>	102
<i>és a folytonos betöréseinkkel</i>	103
<i>rettegésben tartsuk a végzetes</i>	104
<i>trónját, habár az hozzáférhetetlen.</i>	104
<i>És ez, ha nem is győzelem, de bosszú.</i>	105

Horváth Viktor fordítása

Tudományos munkatárs: Péti Miklós

■ JEGYZETEK

1. Moloch (héber: király): kánaáni istenség, kultuszának központi eleme volt a gyermekáldozat. Prominens démon az *Elveszett Paradicsomban* szereplő bukott angyalok között (vö. *EP* 1. 392–405).

2. Variáció Vergilius *Aeneisének* híres soraira: „könnyü leszállni a mélybe [...] Ámde kijönni megint az Avernusból, fel a fényre, / Ez fáradságos feladat!” (*Aen.* 6. 126–9; Lakatos István fordítása).

